

ALBERT CAMUS

„NESUSIPRATIMAS“

Trijų veiksnių pjesė

Iš anglų kalbos vertė L. Repšytė

Veikėjai:

MARTA

MARIJA

MOTINA

ŽANAS

SENAS TARNAS

Vidurdienis. Kaimo smuklės salė, labai šviri, saulės šviesoje viskas ryškiai matyti

PIRMAS VEIKSMAS

Pirma scena

MOTINA. Jis sugrįš.

MARTA. Jis tau sakė?

MOTINA. Taip, kai buvai išėjusi.

MARTA. Grįš vienas?

MOTINA. Nežinau.

MARTA. Jis turtingas?

MOTINA. Kainos nesiteiravo.

MARTA. Jeigu turtingas, tuo geriau, kad tik būtų vienas.

MOTINA. *(Pavargusiu balsu)* Vienas ir turtingas. Tada mes vėl imsime savo.

MARTA. Taip, imsime. Tik būsim atlygintos už savo triūsą. *(Tyla. Marta žiūri į motiną)* Motin, jūs keista. Jau kiek laiko nebepanaši į save.

MOTINA. Pavargau, dukrel, ir tiek. Norėčiau kiek pailsėt.

MARTA. Aš galiu nuveikti namuose visus jūsų darbus. Tada visos dienos bus jūsų.

MOTINA. Ne apie šitoki poilsį kalbu. Ne, tai senos moters svaja. Tik norėčiau bent kiek ramybės, užmaršties. (*Kreivai šypteli*) Kvailystė kalbėt tokius niekus, Marta, bet pasitaiko vakarų, kai aš imu ilgėtis religijos.

MARTA. Nesate tokia jau sena, motin, kad reiktų nusiristi iki to. Jūs turit svarbesnių darbų.

MOTINA. Puikiai žinai, kad juokauju. Bet kas čia tokio? Gyvenimo pabaigoj gali ir atsipalaiduot. Žmogus negali būti nuolat įsitempęs ir toks tvirtas kaip tu. Beje tai ir nedera tavo amžiaus merginai. Pažįstu daug panelių, gimusių tais pačiais metais kaip ir tu, kurių galvose vėjai švilpia.

MARTA. Tegu sau švilpia – kas tos jų paikystės palyginus su mūsųškėm, pati žinot.

MOTINA. Gana apie tai.

MARTA. (*Lėtai tardama žodžius*) Panašu, kad atsirado žodžių, kurie jums degina burną.

MOTINA. Kas tau darbo mano kalbos, jei nesvyruodama imuos veiksmų? Bet - tiek to! Tik norėjau pasakyti, kad džiaugčiausi matydama tave kartais besišypsant.

MARTA. Pasitaiko, būkite rami.

MOTINA. Niekad nemačiau.

MARTA. Mat šypsas savo kambary, kai būnu viena.

MOTINA. (*įdėmiai žiūrėdama į ją*) Koks atšiaurus tavo veidas, Marta!

MARTA. (*Prieidama, ramut ramutėliu balsu*) Jis jums nepatinka?

MOTINA. (*vis tebežiūrėdama, kiek patylėjusi*) Vis tik, manau, kad patinka.

MARTA. (*susijaudinus*) O, motin! Kai mes sukaupsim daug pinigų ir galėsime išvažiuoti iš šitų lygumų, kurių galo krašto nematyti, kai mes paliksime tą smuklę ir miestą, kur be perstojo lyja, ir kai pamiršime tą ūkanų šalį, tą dieną, kai pagaliau atsidursime prie jūros, apie kurią aš tiek svajoju, tą dieną jūs pamatysit mane besišypsančią. Tik gyvenimas prie jūros kainuoja daug pinigų. Ir dėl to nereikia bijoti žodžių. Ir dėl to reikia pasirūpinti tuo, kuris turi apsistoti pas mus. Jeigu jis pasirodys esąs tikrai turtingas, galbūt su juo ir prasidės mano laisvė. Ar ilgai šnekejotės, motin?

MOTINA. Ne. Persimetėm pora žodžių, ir tiek.

MARTA. Kokia buvo jo veido išraiška, kai paprašė kambario?

MOTINA. Nežinau. Nekaip matau, nelabai į jį ir težiūrėjau. Iš patyrimo žinau, kad geriau į juos nežiūrėt. Lengviausia nužudyti tą, kurio nepažįsti. (*pauzė*) Džiaukis, nebebijau žodžių.

MARTA. Šitaip geriau. Nemėgstu užuominių. Nusikaltimas yra nusikaltimas, reikia žinoti, ko nori. Ir man rodos jūs ką tik žinojot, nes pagalvojot apie tai, kalbėdama su atvykėliu.

MOTINA. Nepagalvojau. Atsakiau iš įpratimo.

MARTA. Įpratimo? O pati žinot, kad ne taip jau dažnai pasitaikydavo tokių atvejų!

MOTINA. Žinoma. Bet įprotis gimsta sulig antru nusikaltimu. Sulig pirmuoju niekas neprasideda, tik kažkas baigias. Be to, kad ir ne dažnai pasitaikydavo tokių atvejų, bet jie nuėjo per metus, ir įprotį įtvirtino atmintis. Taip, įprotis pastūmėjo mane atsakyti jam, įspėjo nežiūrėti į veidą ir įteigė man, kad tai aukos veidas.

MARTA. Motin, jį reikia nužudyti.

MOTINA. (*Tyliau*) Žinoma, jį reikia nužudyti.

MARTA. Jūs tai sako tokiu keistu tonu.

MOTINA. Aš iš tikrųjų pavargau, ir norėčiau kad bent šitas būtų paskutinis. Žudymas baisiai vargina. Man menkai rūpi, ar aš mirsiu ant jūros kranto ar mūsų lygumose, tik noriu, kad po šito mes iškeliautume.

MARTA. Mes iškeliausim – tai bus didi diena! Atsigoskit, motin, anoks čia vargas. Pati žinot, kad svarbu ne pats žudymas. Jis atsigers arbatos, užmigs, ir dar gyvą mes jį nunešim prie upės. Vėliau jį suras prie užtvankos kartu su kitais, kuriems ne taip pasisekė, kurie įkrito į vandenį atmerktom akims. Tą dieną, kai žiūrėjom, kaip valo užtvanką, pati, motin, sakėt, kad mūsiškiai mažiausiai kentėjo, kad gyvenimas žiauresnis už mudvi. Atsigoskit, motin, jūs atgausit ramybę ir mes pagaliau išsinešdinsim iš čia.

MOTINA. Taip, atsigosiu. Iš tikrųjų, kartais mane džiugina mintis, kad mūsiškiai niekad nekentėjo mirdami. Vargu ar tai nusikaltimas, greičiau įsikišimas, bakstelėjimas pirštu į nepažįstamojo gyvenimą. Beje, tu teisi, gyvenimas iš tikrųjų yra žiauresnis už mudvi. Gal dėl to aš beveik nesijaučiu kalta.

*(Ieina **Senas tarnas.** Netardamas nė žodžio, sėdasi už prekystalio. Jis nekrustels iš vietos iki pat scenos pabaigos)*

MARTA. Kokį kambarį jam duosim?

MOTINA. Nesvarbu kokį, kad tik antram aukšte.

MARTA. Tikrai, anąkart tiek privargom, kol nutempėm iš trečio. *(ji pirmą kartą prisėda)* Motin, ar tikrai ten paplūdimiuose smėlis toks karštas, kad degina pėdas?

MOTINA. Juk tu žinai, kad aš nesu ten buvus. Bet girdėjau kalbant, kad saulė viską suryja.

MARTA. Vienoj knygoj skaičiau, kad saulė išėda net sielą: kūnai trykšte trykšta sveikata, bet jie tuščiaviduriai.

MOTINA. Ar apie tai, Marta, svajoji?

MARTA. Taip, man įgrįso taisyti su savimi savo sielą, aš nekantrauju atsidurti šaly, kur saulė sudegina visus klausimus. Mano namai ne čia.

MOTINA. Deja, prieš akis daug darbo. Jei viskas gerai klosis, žinoma, keliausiu su tavim. Tik nesijausiu keliaujanti į savo namus. Pagyvenęs žmogus neturi namų, kur galėtų pailsėti, jau ir taip gerai, kad pasistadydinom šį juokingą plytų namą, pilną prisiminimų, kur pavyksta kartais net užmigti. Bet, suprantama, būtų visai neblogai, jei galėčiau rasti ir miegą, ir užsimiršimą. *(Atsistoja ir eina link durų)* Viską paruošk, Marta. *(Pauzė)* Jei iš tikrųjų verta šito imtis. *(Marta žiūri jai įkandini. Pati išeina pro kitas duris)*

Antra scena

Senas tarnas eina prie lango, pamato Žaną su Marija, paskui pasislepia. Keletą akimirų Senis scenoje vienas. Įeina Žanas. Jis sustoja, žvalgo po salę, pamato senį prie lango.

ŽANAS. Ar nieko nėra?

Senis žiūri į jį, eina per sceną ir išeina pro duris.

Trečia scena

(Įeina Marija. Žanas staigiai atsisuka į ją)

ŽANAS. Tu sekei mane?

MARIJA. Atleisk, nealėjau kitaip. Galbūt tuoj pat išeisiu. Tik leisk pamatyti tą vietą, kur tave palieku.

ŽANAS. Kas nors gali ateiti, ir tada nebegalėsiu įvykdyti ką sumanęs

MARIJA. Suteikim sau nors tą galimybę, kad kas nors ateitų, ir žaintų tave prieš tavo valią.

(Jis nususuka. Pauzė)

MARIJA. *(žvalgydamasi aplink)* Tai atsitiko čia?

ŽANAS. Taip, čia. Prieš dvidešimt metų išėjau pro šitas duris. Sesuo buvo maža mergytė. Ji žaidė štai šitame kampe. Motina atsisveikindama manęs nepabučiavo. Tada maniau, kad man vis tiek.

MARIJA. Žanai, aš negaliu patikėt, kad tavęs nepažino. Motina visuomet atpažįsta sūnų.

ŽANAS. Ji nematė manęs dvidešimt metų. Tada buvau paauglys, toks išstypėlis. Motina senstelėjo, jos regėjimas nusilpo. Aš pats vos ją pažinau.

MARIJA. *(Nekantryiai)* Žinau, tu įėjai, pasisveikinai, atsisėdai. Tu nieko nebepažinai.

ŽANAS. Atmintis šlubuoja. Jos be žodžių sutiko mane. Užsisakiau alaus, jos atnešė. Jos žiūrėjo į mane, jos nematė manęs. Buvo daug sunkiau, nei buvau manęs.

MARIJA. Puikiai žinai, kad visai nesunku, tik reikia kalbėt. Tokiais atvejais sakoma: „Tai aš“, ir viskas klostos kaip iš pypkės.

ŽANAS. Taip, bet aš pasidaviau vaizduotei. Ir mane, užuot sutikusios kaip sūnų paklydėlį, girdo alum už pinigus. Buvau susijaudinęs, negalėjau kalbėt.

MARIJA. Gana vieno žodžio.

ŽANAS. Aš jo neradau. Bet kur aš skubu? Atvykau nešinas pinigais, ir jei sugebėsiu, trupčiu laimės. Kai sužinojau, kad mirė tėvas, supratau, kad aš esu atsakingas už jas,

ir tai supratęs, elgiuosi kaip privalu. Tik, regis nėra taip lengva, kaip sako grįžt namo, reikia bent kiek laiko, kad svetimas pavirstų sūnum.

MARIJA. Bet kodėl nepasakei, kad grįžai? Esti atvejų, kai būtina elgtis taip kaip visi. Kai žmogus nori, kad jį pažintų, jis pasisako, kas esąs, tai akivaizdu. Viskas susipainioja, kai dediesi tuo, kuo nesi. Kaipgi nežiūrės į tave kaip į svetimą, kai tu ateini kaip svetimas? Ne, ne, ši tavo užmačia nėra gera.

ŽANAS. Klausyk, Marija, tai nėra taip rimta. Be to, turiu ir savų kėslų. Naudodamasis proga, pamatysiu jas tarsi iš vidaus. Tada geriau suprasiu, kas joms galėtų suteikti laimę, o paskui sugalvosiu, kaip pasielgt, kad mane atpažintų. Tiesą sakant, gana rasti žodžių.

MARIJA. Tėra tik vienas būdas. Pasielgti taip, kaip pasielgtų pirmas užklydėlis, pasakyti: „Tai aš“, lai kalba tavo širdis.

ŽANAS. Širdis – tai ne taip paprasta.

MARIJA. Bet širdis kalba tik paprastais žodžiais. Juk nebuvo sunku pasakyti: „Aš jūsų sūnus, štai mano žmona. Mudu gyvenam kraštuos, kuriuos mylim, jūrų ir saulės kraštuos. Bet nesijaučiu visiškai laimingas, dabar man trūksta jūsų“.

ŽANAS. Tu neteisi, Marija. Man jos nereikalingos, bet aš supratau, kad aš joms galiu būt reikalingas ir kad vyras niekuomet nebūna vienas.

(Pauzė. Marija nusisuka)

MARIJA. Gal tu ir teisus, atleisk man. Tik aš niekuo nepasitikiu šioje šaly, kur veltui ieškau laimingo veido. Ta Europa tokia liūdna. Nuo to laiko, kai mes atvykom, nėkart nemačiau tavęs besijuokiančio, o aš tapau įtari. O, kam mes išvykom iš mano krašto? Važiuojam, Žanai, namo, nerasim čia laimės.

ŽANAS. Ne laimės ieškot atvykom. Mudu laimingi.

MARIJA. *(Karštai)* Tad ko mums dar trūksta?

ŽANAS. Laimė dar ne viskas, žmonės turi įsipareigojimų. Manoji pareiga – atrast savo motiną, savo tėvynę...

(Marija nori kažką sakyt. Žanas neleidžia jai kalbėt: pasigirsta žingsniai. Už lango eina senis)

ŽANAS. Ateina. Išeik, Marija, prašau tavęs.

MARIJA. Tik ne šitaip, tai neįmanoma.

ŽANAS. *(artėjant žingsniams)* Atsistok čia.

(Stumia ją už durų scenos gilumoj)

Ketvirta scena

Atsiveria durys scenos gilumoj. Senis eina per sceną nematydamas Marijos ir išeina pro laukujes duris

ŽANAS. O dabar paskubėk. Matai, taip buvo lemta.

MARIJA. Aš noriu pasilikti. Aš tylėsiu ir lauksiu, kol tave atpažins.

ŽANAS. Ne, tu mane išduosi.

(Ji nusisuka, paskui eina prie jo ir žiūri tiesiai į veidą)

MARIJA. Žanai, jau penkeri metai, kai mes vedę.

ŽANAS. Netrukus bus penkeri.

MARIJA. *(nuleidžia galvą)* Tai pirma naktis, kai mes miegosim atskirai. *(Jis tyli, ji vėl žiūri į jį)* Man tavyje visuomet viskas patiko, net tai, ko aš nesuprantu, ir aš nenorėčiau, kad tu būtum kitoks. Kaip žmona aš nesu jau tokia priešgina. Bet čia, aš bijau tuščios lovos, kur turėsiu miegot, ir bijau, kad tu mane paliksi.

ŽANAS. Gali neabejoti mano meile.

MARIJA. O, aš neabejoju. Bet yra ir tavo meilė, ir tavo svajonės, ar pareigos, pagaliau, tai tas pats. Aš taip dažnai nejaučiu tavęs. Tarsi tu pabėgi pailsėti nuo manęs. Bet aš negaliu ieškoti poilsio nuo tavęs, ir šio vakaro *(verkdama puola jam ant krūtinės)*, šio vakaro aš neištversiu.

ŽANAS. *(glausdamas ją prie savęs)* Tai vaikiška.

MARIJA. Žinoma, vaikiška. Ten mudu buvom tokie laimingi, juk aš nekalta, kad šios šalies vakarai mane gąsdina. Nenoriu, kad paliktum mane čia vieną.

ŽANAS. Neilgam. Suprask, Marija, aš privalau laikytis duoto žodžio.

MARIJA. Kokio žodžio?

ŽANAS. Žodžio, kurį daviau sau tą dieną, kai supratau, kad esu reikalingas savo motinai.

MARIJA. Privalai laikytis dar vieno žodžio.

ŽANAS. Kokio?

MARIJA. To, kurį davei man tą dieną, kai pasižadėjai gyventi su manim.

ŽANAS. Manau, kad viską suderinsiu. Ne tokio didelio dalyko ir prašau tavęs. Tai nėra užgaida. Man reikia vakaro ir nakties, kad susiorientuočiau, geriau pažinčiau tas, kurias myliu ir suvokčiau kaip padaryti jas laimingas.

MARIJA. (*Purtydama galvą*) Išsiskyrimas visuomet didelis dalykas tiems, kurie tikrai myli vienas kitą.

ŽANAS. Laukinuke, tu puikiai žinai, kad aš tikrai myliu tave.

MARIJA. Ne, vyrai nemoka mylėt. Jų niekas nepatenkina. Jie sugeba tik svajoti, išradinėti naujas pareigas, ieškot naujų kraštų ir naujų namų. O mes žinom, kad reikia skubėt mylėti, gulėti vienoj lovoj, laikytis susiėmus už rankų, bijoti menkausio išsiskyrimo. Kai myli, apie nieką kitą nesvajoji.

ŽANAS. Ko tu sieki? Juk mes norim tik atrasti mano motiną, padėti jai ir padaryt laiminga. O mano svajones ir pareigas reikia priimti tokias, kokios jos yra. Kas aš būčiau be jų? Tu pati manęs taip nemylėtum, jei neturėčiau savo svajonių ir pareigų.

MARIJA. (*staiga atsuka jam nugarą*) Žinau, kad tavo priežastys visuomet svarios ir kad tu moki įtikinti mane. Bet aš nebesiklausau, užsikemšu ausis, kai tu pradedi kalbėti tokiu balsu – aš jį puikiai pažįstu. Tai tavo vienatvės balsas, tai nėra meilės balsas.

ŽANAS. (*atsistoja už jos*) Gana, Marija. Noriu, jog paliktum mane čia vieną, kad viską išsiaiškinčiau. Tai nėra jau taip baisu, ir ne toks jau didelis dalykas pernaktot po vienu stogu su motina. O toliau – kaip Dievas duos. Be to, Dievas žino, kad aš galvoju apie tave visą laiką. Tik negali būti laimingas ištremy ar užmaršty. Negali visą gyvenimą likti prašalaičiu. Aš noriu grįžti į savo šalį, suteikti laimę visiems tiems, kuriuos myliu. Ir tiek.

MARIJA. Tu galėtum visa tai pasakyti paprastais žodžiais. O kelias, kurį tu pasirinkai, nėra geras.

ŽANAS. Geras, nes jo dėka aš sužinosiu ar buvau teišus, turėjęs šitokių svajonių.

MARIJA. Linkiu, kad tavo norai išsipildytų, ir kad būtų tavo tiesa. O mane vienintelė svajonė – šalis, kur buvome laimingi, vienintelė pareiga – tu.

ŽANAS. (*apkabindamas Mariją*) Leisk man elgtis kaip išmanau. Galiausiai rasiu žodžių, kurie padės viską sutvarkyt.

MARIJA. (*pasiduodama Žano glamonei*) O, svajok, nesiliauk svajojęs. Aš juk saugau tavo meilę! Aš nenoriu jaustis nelaiminga tavo gleby. Visuomet kenčiu, laukiu, kol pavargsi skraidydamas padebesiais: tada išmuš mano valanda. Dabar jaučiuos nelaiminga tik todėl, kad esu tikra tavo meile, nors iš išsiunti mane iš tų namų. Štai dėl ko vyrų meilė yra kančia. Jie negali atsisakyti savo užmačių.

ŽANAS. (*suima rankomis jos veidą ir šypsosi*) Tai tiesa, Marija. Palauk, kas atsitiko? Pažiūrėk man į akis – man negresia joks pavojus. Aš darau tai ką noriu ir mano sieloj ramybė. Nieko baisaus, kad palieki mane vienai nakčiai su motina ir seserim.

MARIJA. (*ištrūksta iš jo glėbio*) Tad sudiev, lai tave saugo mano meilė. (*ji eina link durų, bet stabteli ir rodo jam tuščias rankas*) Žiūrėk, kokia aš beginklė. Tu vyksti į žygius, ir palieki mane laukti. (*Dvejoja. Išeina*)

Penkta scena

Žanas atsisėda. Įeina senas tarnas, prilaiko duris, praleisdamas Martą, paskui išeina.

ŽANAS. Laba diena. Atėjau dėl kambario.

MARTA. Žinau. Jį dabar tvarko. Reikia jus įrašyti į registracijos knygą.
(*išeina atnešti knygos ir grįžta*)

ŽANAS. Jūsų keistas tarnas.

MARTA. Pirmą kartą girdžiu priekaištą dėl jo. Jis visuomet labai kruopščiai atlieka savo pareigas.

ŽANAS. O, tai nėra priekaištas. Jis nepanašus į kitus, ir tiek. Jis nebylys?

MARTA. Ne.

ŽANAS. Jis kalba?

MARTA. Stengiasi kalbėti kuo mažiau ir tik tada, kai būtinai reikia.

ŽANAS. Šiaip ar taip, nepanašu, kad jis girdėtų kas kam sakoma.

MARTA. Negalima pasakyti, kad jis visiškai negirdėtų. Tik neprigirdi. Turiu paklausti jūsų pavardės ir vardų.

ŽANAS. Asekas, Karlas.

MARTA. Karlas - o kiti vardai?

ŽANAS. Kitų neturiu.

MARTA. Gimimo data ir vieta?

ŽANAS. Man trisdešimt aštuoneri.

MARTA. Kur gimėt?

ŽANAS. Bohemijoje.

MARTA. Profesija?

ŽANAS. Be profesijos.

MARTA. Turi būt labai turtingas arba visiškai skurdžius, kad gyventum be amato.

ŽANAS. *(šypsosi)* Nesu visiškai skurdžius, bet man pakanka to, ką turiu.

MARTA. *(kitu tonu)* Jūs, žinoma, čekas?

ŽANAS. Žinoma.

MARTA. Nuolatinė gyvenamoji vieta?

ŽANAS. Bohemija.

MARTA. Iš ten ir atvykstat?

ŽANAS. Ne, aš atvykstu iš Afrikos. (*Marta, regis, nesupranta*) Iš užjūrio.

MARTA. Žinau. (*pauzė*) Jūs ten dažnai važinėjat?

ŽANAS. Gan dažnai.

MARTA. (*valandėlę pamąsto, bet vėl tęsia*) Koks jūsų atvykimo tikslas?

ŽANAS. Nežinau. Priklausys nuo daugelio dalykų.

MARTA. Jūs norit čia įsikurt?

ŽANAS. Nežinau. Žiūrint, ką čia atrasiu.

MARTA. Tiek to. Bet čia jūsų niekas nelaukia?

ŽANAS. Ne, manau, kad niekas.

MARTA. Jūs turite asmens liudijimą?

ŽANAS. Taip, galiu parodyt.

MARTA. Nereikia. Aš tik įrašysiu, ar tai pasas, ar asmens liudijimas.

ŽANAS. (*neryžtingai*) Pasas. Štai. Parodyt?

(ji paima Žano pasą ir ruošiasi skaityt jį, bet duryse pasirodo senas tarnas)

MARTA. Ne, aš tavęs nekviečiau. *(Jis išeina. Marta neskaičiusi grąžina Žanui pasą, ir klausia lyg tarp kitko)*

O jūs Afrikoj gyvenat prie jūros?

ŽANAS. Taip.

(Ji atsistoja, dedasi tvarkanti registracijos knygą, paskui susigriebia, laiko ją atskleidus prieš save)

MARTA. *(staiga šiukščiu balsu)* O, visiškai pamiršau! Jūs turit šeimą?

ŽANAS. Turėjau. Bet jau seniai nebepalaikau jokių ryšių.

MARTA. Ne, aš norėjau paklausti, ar jūs vedęs?

ŽANAS. Kodėl jūs manęs šito klausiat? Jokiam kitam viešbuty nesu girdėjęs tokio klausimo.

MARTA. Jis įrašytas į žinyną, kurį mums įteikia kantono valdžia.

ŽANAS. Keista. Taip, aš vedęs. Beje, galėjot pastebėti mano sutuoktuvių žiedą.

MARTA. Nepastebėjau. Ar galėčiau sužinoti jūsų šeimos adresą?

ŽANAS. Šeima liko mano šaly.

MARTA. Puiku. *(Užverčia knygą)* Ar išgertumėt kokį gurkšnį, kol bus paruoštas kambarys?

ŽANAS. Ne, aš palauksiu čia. Tikiuos, kad netrukdysiu.

MARTA. Kaip galėtumėt trukdyt? Šios salės paskirtis priiminėti klientus.

ŽANAS. Taip, bet vienas klientas kartais labiau varžo nei klientų antplūdis

MARTA. (*tvarkydama kambarį*) Kodėl? Manau, kad jums nešaus į galvą mintis suokt man kokias paikystes. Nieko negaliu duoti tiems, kurie ateina čia ieškoti malonumų. Jau seniai mūsų krašte šitai suprato. Ir jūs netrukus pamatysit, kad pasirinkot ramų viešbutį. Čia beveik niekas neužaina.

ŽANAS. Turėtumėt sunkiai verstis.

MARTA. Praradom pajamų, bet užtat igijom ramybę. O dėl ramybės nežina ką atiduotum. Be to, geras klientas vertesnis už triukšmadarių erzelynę. Būtent geras klientas čia visuomet laukiamas.

ŽANAS. Bet... (*dvejoja*) ar kartais jiems nebūna liūdna? Ar nepasijuntat vienišos?

MARTA. (*staigiai atsisuka*) Klausykit, matau teks jums suteikti mažytę informaciją. Ateidamas čia, jūs gaunate visas kliento teises. Visas. Būsit puikiai pamaitintas – aš nematau, kad jums tektų skųstis tuo, kaip buvot pas mus priimtas. Tik prašyčiau nesirūpinti mūsų vienatve, o taip pat nesidomėti, ar mums netrukdote, ar nesat įkyrus. Pasiimkite viską, kas jums priklauso kaip klientui. Bet ne daugiau.

ŽANAS. Prašau atleisti. Aš norėjau išreikšti jums savo simpatiją ir neturėjau nė mažiausio noro jus supykdyti. Man tik pasirodė, kad mes nesam visiškai svetimi vienas kitam.

MARTA. Matau, teks pakartot – negali būt jokios kalbos apie tai, ar supykdyt mane, ar ne. Panašu, kad jūs primygtinai stengiatės kalbėt tokiu tonu, koks jums nedera, ir aš bandau jums tai parodyt. Būkite tikras – aš tai darau be jokio pykčio. Argi mums abiemis nėra naudinga išlaikyti tam tikrą distanciją? Jeigu jūs ir toliau kalbėsite ne taip, kaip dera klientui, mes paprastų paprasčiausiai jums atsakysim pastogę. Bet jeigu jūs malonėsite suprasti – o aš esu tuo tikra – kad dvi moteriškės, kurios jums nuomoja kambarį, - neprivalo jūsų įsileisti į savo šeimyninį gyvenimą, tokiu atveju viskas bus gerai.

ŽANAS. Jūs absoliučiai teisi. Nedovanotina klaida iš mano pusės.

MARTA. Nieko tokio. Ne jūs pirmas prabilot šitokiu tonu. Bet aš visuomet kalbėdavau taip aiškiai, kad nelikdavo vietos dviprasmybei.

ŽANAS. Jūs kalbate aiškiai, iš tikrųjų, pripažįstu, kad... dabar... nebežinau, ką pasakyti.

MARTA. Kodėl? Kas jums trukdo šnekėti kliento kalba?

ŽANAS. O kokia tai kalba?

MARTA. Daugelis mums kalba apie viską, apie savo keliones, apie politiką, tik ne apie mus pačias. Mes nieko daugiau ir nenorim. Kartais pasitaikydavo žmonių, kurie mums pasakojo apie savo gyvenimą, apie pačius save. Viskas tvarkoj. Šiaip ar taip, be kitų paslaugų mums moka ir už tai, kad klausom. Tik, suprantama, į užmokestį neįeina viešbučio šeimininko pareiga atsakinėti į klausimus. Motina kartais abuojai atsako ką nors, aš gi neatsakinėju iš principo. Jeigu gerai supratot, ką sakiau, mes ne tik puikiai sutarsim, bet netrukus pamatysit, kad jūs turit daug ką pasipasakot ir kaip kartais būna malonu, kai tave išklauso.

ŽANAS. Deja, nesugebėsiu tinkamai pasipasakot apie save. Pagaliau ir nereikia. Jeigu atvykau pas jus trumpam, mums nėra jokio reikalo susipažint. O jeigu liksiu ilgesniam laikui, jūs be žodžių suprasit, kas aš toks.

MARTA. Tikiuosi, nepyksit ant manęs už tai, ką pasakiau. Man visuomet atrodė patogiau iškloti viską taip, kaip yra; aš negalėjau leisti, kad jūs tęstumėt kalbą tokiu tonu, jis būtų visiškai pagadinęs mūsų santykius. Tai ką sakau yra prasminga. Nes iki šios dienos mes neturėjom nieko bendro, ir nematau jokios priežasties, kad tarp mūsų staiga gimtų artimumas.

ŽANAS. Jau atleidau. Iš tikrųjų, aš žinau, kad artimumas tarp žmonių neatsiranda nei iš šio nei iš to. Reikia laiko. Jeigu dabar jums atrodo, kad mūsų santykiai aiškūs – man telieka džiaugtis.

(Ieina motina)

Šešta scena

MOTINA. Laba diena, pone. Kambarys jau paruoštas.

ŽANAS. Dėkoju, poniam.

(motina atsisėda)

MOTINA. *(Martai)* Ar užpildei registracijos kortelę?

MARTA. Taip.

MOTINA. Norėčiau ją pamatyt. Atleiskite, pone, bet policija yra griežta. Va, žiūrėkit, dukterė neįrašė, ar jūs atvykot gydytis, darbo reikalais, ar kaip turistais.

ŽANAS. Manysčiau, kaip turistais.

MOTINA. Gal dėl to, kad mes gyvenam taip uždurai? Žmonės gerai šneka apie mūsų uždaramą.

ŽANAS. Iš tikrųjų, esu girdėjęs kalbant. O taip pat norėjau dar kartą išvysti šiuos kraštus, kur kadaise lankiausi ir apie kuriuos išliko gražiausi prisiminimai.

MOTINA. Jūs čia gyvenot?

ŽANAS. Ne, bet labai seniai esu turėjęs progą pravažiuot pro čia. Šito nepamiršau.

MOTINA. Bet mūsų bažnytkaimis toks mažas!

ŽANAS. Mažas, bet man jis labai patinka. Ir žinot, vos atvažiavęs pasijutau čia kaip namie.

MOTINA. Ar ilgam atvykot?

ŽANAS. Nežinau. Jums, tikriausia, atrodo keista, bet aš tikrai nežinau. Kad kur nors apsistotum, reikia turėti priežasčių – reikia, kad būtų draugų; kad tave kas nors mylėtų. Antraip nėra jokių paskatų užsibūti čia, o ne kitur, o kai nežinai, ar tave gerai priims, suprantama, kad dar nenutariau, ką veiksiu toliau.

MARTA. Labai miglota.

ŽANAS. Taip, bet aš nemoku aiškiai pasakyt.

MOTINA. Jums netrukus įgris.

ŽANAS. Ne, mano širdis ištikima, ir aš greitai įgiju prisiminimų, kad man kas nors suteikia tokią galimybę.

MARTA. *(nekantriai)* Širdis čia niekuo dėta.

ŽANAS. *(regis, neišgirdęs, sako motinai)* Jūs atrodot gerokai nusivylusi. Ar seniai gyvenat šitam viešbuty?

MOTINA. Begalę metų. Tiek metų, kad nebežinau, kaip tai prasidėjo ir užmiršau, kas aš buvau kadaise. Tai mano duktė.

MARTA. Motin, nereikia pasakoti mūsų reikalų.

MOTINA. Tu teisi, Marta.

ŽANAS. *(labai greitai)* Tiek to. Puikiai suprantu jūsų jausmus, ponია. Šitaip jaučiasi žmogus, visą gyvenimą dirbęs kaip juodas jautis. Bet gal viskas būtų kitaip susiklostę,

jeigu jūs būtumėt jautusi kieno nors pagalbą – kaip gi moteriai be jos? – jeigu būtumėt turėjusi namuose vyro ranką.

MOTINA. O, kadaise turėjau, bet vis tiek nesugebėjau visko apglėbt. Mudu su vyru vos suvedavom galus su galais. Mums net nelikdavo laiko vienam galvoti apie kitą, ir, regis, aš jį pamiršau dar jam gyvam esant.

ŽANAS. Tai, suprantu. Bet... (*kiek padvejojęs*) gal jūs nebūtumėt pamiršusi sūnaus, kuris būtų jums pagelbėjęs?

MARTA. Motin, mes turim daug darbo, pati žinot.

MOTINA. Sūnaus! Aš esu per sena! Senos moterys nebemoka mylėt net savo sūnaus. Širdis susidėvi, pone.

ŽANAS. Teisybė. Bet aš žinau, kad sūnus niekuomet nepamiršta motinos.

MARTA. (*stodamasi tarp jų, ryžtingai*) Sūnus, kuris čia ėitų, susilauktų to, ko gali tikėtis kiekvienas klientas: mandagaus abuojumo. Visi vyriškiai, kurie buvo apsisotoję mūsų viešbuty, susitaikė su juo. Jie užsimokėjo už kambarį ir gavo raktą. Jie nekalbėjo apie širdį. (*paузė*) Tai lengvina mūsų darbą.

MOTINA. Liaukis.

ŽANAS. (*susimąstęs*) Ir jie ilgai šitaip gyvendavo?

MARTA. Kai kurie labai ilgai. Mes padarydavom visa, kas reikia, kad jie liktų. Kiti, ne tokie turtingi, iškeliaudavo rytojaus dieną. Jiems mes nieko nepadarėm.

ŽANAS. Aš turiu daug pinigų ir norėčiau kiek pagyventi šitam viešbuty, jeigu leisit. Užmiršu pasakyti, kad galiu sumokėt iš anksto.

MOTINA. Ne, ne, mums ne šito reikia!

MARTA. Jeigu esat turtingas – gerai. Tik nebekalbėkit apie savo širdį. Jai mes niekuo negalim pasitarnaut. Aš vos neišgrūdau jūsų pro duris – taip įgriso jūsų tonas. Imkite raktą, apžiūrėkite kambarį. Tik žinokit, kad esat namuose, kurie niekuo negali padėti jūsų širdžiai. Per daug nykių metų nuplaukė pro tą bažnytkaimį ir pro mus. Jie palengva sušaldė šį namą. Jie nusinešė su savim poreikį bendraut. Aš kartoju – čia nerasit nieko panašaus į artimumą. Jūs turėsite tai, ką mes visuomet galim suteikti retiems atvykėliams, ir tai, ką mes jiems suteikiam, neturi nieko bendro su širdies polėkais. Imkit raktą (*duoda jam*), ir nepamirškite: mes jus priimam paprastų paprasčiausiai dėl naudos, ir jeigu leisim pasilikti jums ilgesniam laikui, vadinasi, irgi paprastų paprasčiausiai dėl naudos.

(Jis paima raktą; ji išeina, jis žiūri jai įkandin)

MOTINA. Neimkite per daug į galvą, pone. Tik mat yra dalykų, apie kuriuos ji niekad nesileidžia į kalbas. (*Ji stojasi, jis nori jai padėti*) Nereikia, sūnau, nesu invalidė. Ar matote mano rankkas – jos dar tvirtos. Galėtų išlaikyti vyro kojas. (*Pauzė. Jis žiūri į raktą*) Ar mano kalbos privertė jus susimąstyt?

ŽANAS. Ne, atleiskit, aš beveik negirdėjau, ką jūs sakot. Bet kodėl pavadint mane sūnum?

MOTINA. Oi, kaip nemalonu! Ne dėl to, kad būčiau familiari, patikėkit. Taip sakoma, ir tiek.

ŽANAS. Suprantu. (*pauzė*) Ar galiu eit į savo kambarį?

MOTINA. Eikite, pone. Senas tarnas laukia jūsų koridoriuj. (*Jis žiūri į ją ir ruošiasi kažką sakyti*) Ar jums nieko nereikia?

ŽANAS. Ne, ponია. Bet... dėkoju už tai, kaip sutikot mane.

Septinta scena

(Motina viena. Ji vėl atsisėda, padeda rankas ant stalo ir žiūri į jas)

MOTINA. Ir kam aš jam pasakojau apie savo rankas? Jeigu būtų pažiūrėjęs į jas, gal tada būtų supratęs Martos žodžius. Būtų supratęs, būtų išvažiavęs. Bet jis nesupranta. Jis nori mirti. O aš norėčiau vienintelio dalyko – kad jis išvažiuotų ir šįvakar galėčiau atsigulti ir užmigti. Per sena! Aš per sena, kad vėl apgniaužčiau rankomis jo kulkšnis ir atlaikyčiau jo kūno svorį visą kelią iki pat upės. Aš per sena paskutinei pastangai – įmesti jį į vandenį, o paskui stovti, nukorusi rankas, vos atgaudama kvapą, įtemptais raumenimis, nebeturėdama jėgų nusišluostyti vandenį, kuris aptaškė veidą krentant miegančiam žmogui į vandenį. Aš per sena! Ką gi – puiki auka! Aš turiu jį užmigdyti, atiduoti jam savo pačios miegą, kurio taip linkėčiau sau šią naktį. Ir tai...

(Staiga įeina Marta)

Aštunta scena

MARTA. Vėl apie kažką mąstot, o puikiai žinot, kad prieš akis daug darbo.

MOTINA. Galvojau apie tą vyriškį. Tiksliau, galvojau apie save.

MARTA. Verčiau galvotumėt apie rytdieną. Būkit realistė.

MOTINA. Taip sakydavo tavo tėvas, Marta, šimtą kartų girdėjau šitą žodį. Tik norėčiau būti tikra, kad mes paskutinį kartą esam priverstos būti realistės. Keista! Jis taip sakydavo, kad nebijočiau žandarų, o tu jį vartoji norėdama sunaikinti tą nedidelį garbės poreikį, kurį ką tik pajutau.

MARTA. Tai, ką jūs vadinat garbės poreikiu tėra poreikis išsimiegot. Atidėkit nuovargį iki rytdienos ir tada galėsit miegot sau į valias.

MOTINA. Žinau, kad tu teisi. Bet pripažink, kad šitas keleivis nėra panašus į kitus.

MARTA. Taip, jis per daug išsiblaškęs, jis perdėm pabrėžia savo nekaltumą. Kas ištikėtų pasaulį, jei nuteistieji pultų pasakoti budeliui tai, kas jiems guli ant širdies? Toks elgesys nėra geras. Be to, mane erzina jo plepumas. Reikia padaryt tam galą.

MOTINA. Tai ką tu sakai tikrai nėra gera. Anksčiau mes nedėdavom į darbą nei pykčio, nei užuojautos; mes triūsėm abejingai, kaip ir dera. Šiandien esu pavargusi, o tu įpykusi. Ar verta imtis darbo, kai reikalai krypsta į blogąją pusę, ir vis tiek jį atlikti dėl trupučio pinigų?

MARTA. Ne, ne dėl pinigų, o kad pamirštume šį kraštą ir įsigytume namą ant jūros kranto. Jūs jaučiatės pavargus nuo gyvenimo, o aš nebeturiu jėgų pakęsti tą uždarą horizontą, ir jaučiu, kad nebeišgyvensiu čia daugiau nė dienos. Mudvi nukamavo ta smuklė, ir jūs, senė, nenorit nieko kito, kaip užmerkt akis ir viską pamiršt. Bet aš dar jaučiu širdy savo janystės troškimų atgarsių ir nemanau jų atsižadėti visiems laikams, net jeigu tektų dėl to dar kiek padirbėti tam gyvenime, kurio mes ruošiamės atsisakyti. Ir todėl jūs man padėsit, jūs, pagimdžiusi mane ūkanų krašte, o ne saulės nutviekstoje žemėj.

MOTINA. Nežinau, Marta, tiesą sakant, ką aš rinkčiaus: ar kad būčiau tavo brolio pamiršta, ar kad su manim kalbėtų tokiu tonu.

MARTA. Nenorėjau jums užduot širdies, gerai žinot. *(pauzė, įniršusi)* Ką aš veikčiau be jūsų, nejausdama jūsų šalia savęs? Aš bent jau negalėčiau jūsų pamiršt, ir jeigu mūsų vargas gyvenimas mane kartais daro atšiauria, nepagarbia, prašau man atleist.

MOTINA. Tu – gera duktė, o seną moterį tikrai kartais sunku suprast. Tik noriu pasinaudot proga ir pasakyt tai, apie ką visą laiką galvoju: tik ne šiandakt...

MARTA. Kaip! Lauksim rytdienos? Jūs gi žinot, kad mes niekad taip nesielgėm, kam duoti jam galimybę matytis su žmonėm, reikia veikti kol turim jį po ranka.

MOTINA. Nežinau. Tik ne šiandakt. Palikim jam šią naktį. Atidėkim mirties baismės vykdymą. Gal jo dėka mes būsim išganytos?

MARTA. Kam mums tas išganymas? Juokingos kalbos. Vienintelis dalykas, kurio galite tikėtis padirbėjusi šį vakarą – atgauti teisę į miegą.

MOTINA. Miegą aš ir įvardijau žodžiu išganymas.

MARTA. Prisiekiu, motin, mūsų išpirkimas mūsų rankose. Mes turim apsispręsti. Šianakt, arba niekad.

Uždanga

ANTRAS VEIKSMAS

Pirma scena

Kambarys. Jau pavakarys. Žanas žiūri pro langą

ŽANAS. Marija teisi, tai sunkiausias paros metas. *(pauzė)* Ką ji veikia, ką ji galvoja savo viešbuty, uždara širdim, sausom akim, susisukusi į kamuoliuką krėsle? Ten vakarai žada laimę. Čia atvirkščiai... *(žvalgosi po kambarį)* Bet mano nerimas neturi jokio pagrindo. Reikia žinoti, ko nori. Šiame kambaryje viskas ir susitvarkys.

(Staiga kažkas subeldžia į duris. Įeina Marta)

MARTA. Tikiuosi, kad netrukdu jums, pone. Norėjau pakeisti rankšluosčius ir vandenį.

ŽANAS. Maniau, kad jau pakeista.

MARTA. Ne, senasis tarnas kartais būna išsiblaškęs.

ŽANAS. Nesvarbu. Tik nedirštu pasakyti, kad jūs man netrukdot.

MARTA. Kodėl?

ŽANAS. Nesu tikras, kad šiuose namuose priimta šitaip kalbėt.

MARTA. Pats matot, kad negalit atsakyti kaip visi į paprasčiausią klausimą.

ŽANAS. *(šypsosi)* Turiu apsiprast. Duokit man bent kiek laiko.

MARTA. Jūs netrukus išvažiuojat. Nebespėsit. *(Jis nusisuka ir žiūri pro langą Ji apžiūrinėja jį. Jis vis dar stovi atsukęs nugarą. Ji kalba triūsdoma)* Apgailestauju, pone, kad šis kambarys nėra toks prašmatnus, kokio būtumėt pageidavęs.

ŽANAS. Jis nepaprastai švarus, tai svarbiausia. Namuose nėra siurblio, tiesa?

MARTA. Nėra. Iš kur žinot?

ŽANAS. Supratau iš smulkmenų.

MARTA. Šiaip ar taip, daugelis klientų nepatenkinti, kad nėra vandentiekio, ir jie visiškai teisūs. Be to, jau seniai ruošiamės nutiesti laidus ir pakabinti lempą virš lovos. Labai nemalonu tiems, kurie skaito lovoj keltis, kad išjungtų šviesą.

ŽANAS. *(atsisuka)* Iš tikrųjų, neatkreipiau dėmesio. Bet tai nėra didelė bėda.

MARTA. Jūs labai atlaidus. Negaliu atsidžiaugti, kad jums nerūpi begalė mūsų viešbučio trūkumų. Mačiau tokių, kurie nieko nelaukė nešė kudašių.

ŽANAS. Nepaisant mūsų susitarimo, leiskite pasakyti, kad esate keista. Iš tikrųjų, argi viešbučio šeiminkės vaidmuo pabrėžti kambario trūkumus? Tarsi jūs ketinate įkalbėt mane išvažiuot.

MARTA. Ne visiškai. *(pasirūžta)* Bet tikrai mudvi su motina gerokai svarstėme, prieš js įsileisdamos į namus.

ŽANAS. Turėjau progos pastebėti, kad ne per labiausiai stengėtės mane sulaikyti. Tik nesuprantu kodėl. Neturėtumėt abejoti, kad susimokėsiu už kambarį, ir man regis, nedarau įspūdžio žmogaus, kurio sąžinę slėgtų nusikaltimai.

MARTA. Ne, ne dėl to. Jūs visiškai nepanašus į nusikaltėlį. Priežastis kita. Mes turim išvažiuoti iš to viešbučio, ir vis rengiamės jį uždaryti ir pradėti ruoštis į kelionę. Būtų buvę visiškai paprasta – retai užklysta koks klientas. Bet atvykot jūs, ir mes supratom, kaip sunku atsisakyti savo amato.

ŽANAS. Vadinas, jūs norit, kad išvažiuočiau?

MARTA. Jau sakiau – mes abejojam, o ypač aš. Tiesą sakant, viskas priklauso nuo manęs, o aš dar taip ir neapsisprendžiau.

ŽANAS. Nenoriu sudaryti jums sunkumų, nepamirškite šito, ir padarysiu viską, ko jūs pageidausit. Tik noriu pasakyti, kad man norėtūsi pabūt čia dar porą trejetą dienų. Turiu tvarkytinų reikalų prieš leisdamasis į kelionę, ir tikiuos čia rast ramybę ir rimtį, kurių man reikia.

MARTA. Suprantu, patikėkite, jūsų troškimą, ir jeigu norit, aš dar apie tai pagalvosiu. *(Pauzė. Marta neryžtingai žengia durų link)* Ar jūs grįšite į tą šalį, iš kurios atvykote?

ŽANAS. Galbūt.

MARTA. Tai graži šalis, tiesa?

ŽANAS. *(žiūrėdamas pro langą)* Taip, tai graži šalis.

MARTA. Sako, kad ten esama visiškai tuščių paplūdimių?

ŽANAS. Tai teisa. Žmogaus nė pėdsako. Anksti rytą matai smėlyje jūros paukščių pėdutes. Tai vieninteliai gyvybės požymiai. O vakarai... *(nutyla)*

MARTA. *(tyliai)* O vakarai, pone?

ŽANAS. Vakarai audringi. Taip, tai graži šalis.

MARTA. *(balse pasigirsta nauja intonacija)* Aš dažnai galvoju apie ją. Pasakojo keliautojai, skaičiau kiek įmanydama. Dažnai, kaip kad šiandien, įsisiautėjus šių kraštų pavasariui, aš galvoju apie jūrą ir tų šalių gėles. *(pauzė, paskui dusliu balsu)* Ir dėl savo vaizduotės tapau akla visam tam, kas mane supa.

(Jis įdėmiai žiūri į ją, tylutėliai atsisėda priešais)

ŽANAS. Aš suprantu. Jums užgniaužia gerklę pagalvojus apie tų šalių pavasarį, kai per baltas tvorą virste virsta milijonai žiedų. Valandą pasivaikščiojus po kalvas, kurios supa mano miestą, parsineštumėt savo rūbuose geltonų rožių nektaro kvapą.

MARTA. Stebuklinga. Mūsų kraštuose pavasaris, jei taip galima jį pavadinti, tai viena rožė ir du pumpurai uždaram garde. Šito pakanka, kad išjudėtų mūsų vyrai. Bet jų širdys panašios į tą nutriušusią rožę. Gana stipresnio pūstelėjimo, kad jie nuvystų, jie turi tokį pavasarį, kokio nusipelnė.

ŽANAS. Jūs nesat visiškai teisi. Nes būna ir ruduo.

MARTA. O kas tai yra – ruduo?

ŽANAS. Antras pavasaris, kai visi lapai sutviska gėlių spalvom. *(įdėmiai žiūri į ją)* Gal šitaip būtų ir su žmonėm, kuriuos jūs matėt žydint, jeigu nors kiek padėtumėt jiems savo kantrybę.

MARTA. Aš nebeturiu kantrybės tai Europai, kur ruduo panašus į pavasarį, o pavasaris dvelkia skurdu. Bet su didžiausiu malonumu galvoju apie tą kitą šalį, kur vasarą viskas subujoja, kur žiemą liūtys užtvindo miestus, kur pagaliau viskas yra taip kaip turi būti.

(Tyla. Ji žiūri į ją vis labiau susidomėjęs. Ji tai pastebi ir staigiai atsistoja)

MARTA. Ko jūs taip žiūrit į mane?

ŽANAS. Atleiskit, bet kadangi tiesą sakant mes ką tik pažeidėm savo susitarimą, galiu štai ką pasakyti: man regis, jūs pirmą kartą prakalbot su manim žmogiška kalba.

MARTA. *(prisiversdama)* Jūs klystat. Jeigu ir būtų šitaip, jūs neturėtumėt pagrindo džiūgaut. Tai, kas manyje yra žmogiška, nėra geriausia mano pusė. Manyje žmogiška yra tai, ko aš trokštu, o kad gaučiau tai, ko trokštu, esu gatava nušluoti viską savo kelyje.

ŽANAS. (*šypsosi*) Tai smurtas kurį galiu suprast. Neturiu pagrindo būkštauti, nes nesu kliūtis jūsų kelyje. Neturiu priežasčių priešintis jūsų norams.

MARTA. Taip, be abejo, jūs neturit priežasčių priešintis mano norams. Bet neturit pagrindo ir padėt man juos įgyvendint, o tai gali pagreitint įvykių eigą.

ŽANAS. Kas jums sakė, kad aš neturiu priežasčių jums padėt?

MARTA. Sveikas protas, ir noras laikyti jus atokiau nuo savo kėslų.

ŽANAS. Jeigu teisingai supratau, mudu vėl grįžom prie savo susitarimo.

MARTA. Taip, ir veltui buvom nuo jo nukrypę, pats puikiai matot. Aš dėkinga jums vien už tai, kad papasakojot apie šalis, kurias pažįstat ir atsiprašau, kad būsiu jus sugaišinus. (*Ji jau prie durų*) Tačiau turiu pasakyti, kad man tas laikas nebuvo praleistas veltui. Jis pažadino troškimus, kurie buvo šiek tiek prigęšę. Jeigu tai tiesa, kad norit pasilikti čia, būsite pats šito nežinodamas, laimėjęs bylą. Atėjau beveik nutarusi atsakyt jums kambarį, bet dabar jūs pažadinot tai, kas many yra žmogiška, ir aš sutinku, kad liktumėt. Mano meilė jūrai ir saulėtoms šalims vis tik laimės.

(Jis žiūri valandėlę į ją tylėdamas)

ŽANAS. (*Lėtai*) Jūsų kalba labai keista. Bet aš liksiu čia, jeigu galima, ir jei neprieštaraus jūsų motina.

MARTA. Mano motinos troškimai, suprantama, nėra tokie stiprūs, kaip mano. Todėl ji turi savo priežasčių norėti, kad pasiliktumėt. Ji negalvoja tiek daug apie jūrą ir tuščius pliažus kaip aš, ir tai nelemia jos sprendimo. Ši priežastis – mano vienos. Bet, šiaip ar taip, ji neturi tokių savrių argumentų, kad atsispirtų man, ir šito gana, kad klausimas būtų išspręstas.

ŽANAS. Jeigu teisingai suprantu, viena iš jūsų mane apgyvendina viešbuty dėl naudos, o kita iš abuojuomo?

MARTA. O ko dar galėtų norėt prašalaitis?

(Ji atidaro duris)

ŽANAS. Taigi, man lieka tik džiaugtis. Bet galbūt jūs suprasit, kad man viskas čia atrodo kiek neįprasta, ir kalbos ir žmonės. Šitie namai tikrai keisti.

MARTA. Gal todėl, kad jūs pats čia keistai elgiatės.

(Ji išeina)

Antra scena

ŽANAS. *(žiūrėdamas į duris)* Iš tikrųjų, gal todėl... *(Jis eina prie lovos ir sėdasi ant jos)* Tik matant tą merginą, man kyla noras bėgt iš čia, susirast Mariją ir vėl jaustis laimingu. Kaip kvaila! Ką aš čia veikiu? Ne, aš privalau pasirūpinti motina ir seserim. Per ilgai negalvojau apie jas. *(Atsistoja)* Taip, šiame kambary viskas susitvarkys.

Bet koks jis šaltas! Aš nieko nebepažįstu, či viskas nauja. Dabar jis panašus į bet kokio viešbučio kambarį užsieny, kur kasnakt apsistoja vieniši vyriškiai. Pats tai patyriau. Tada man atrodė, kad reikia rasti atsakymą į klausimą. Gal jį rasiu čia. *(Žiūri pro langą)* Dangus niaukiasi. Ir vėl mane apima nerimas – mano senas pažįstamas, ir drasko širdį kaip negyjanti žaizda, kurią ima gelti vos tik pajudėjus. Žinau, kuo jis vardu. Tai amžinos vienvės baimė, būkštavimas, kad gali nerasti atsako. Ir kas gi tau atsakytų viešbučio kambary?

(Jis prieina prie skambučio. Dvejoja, pasku skambina. Nieko negirdėt. Valandėlė tylos, žingsniai, kažkas beldžia į duris. Durys atsiveria. Pasirodo senas tarnas. Stovi nejudėdamas, netardamas nė žodžio)

ŽANAS. Ne, nieko. Atleiskit man. Tik norėjau pasitikrint ar kas nors atsakytų paskambinus, ar skambutis veikia.

(Senis žiūri į jį, paskui uždaro duris. Žingsniai tolsta)

Trečia scena

ŽANAS. Skambutis veikia, bet jis nekalba. Jokio atsako. *(Jis žiūri į dangų)* Ką daryt?

(Pabeldžia dukart į duris. Įeina sesuo su padėklu)

Ketvirta scena

ŽANAS. Kas tai?

MARTA. Arbata, kurios prašėt.

ŽANAS. Aš nieko neprašiau.

MARTA. Šitkaip? Senis bus ne taip išgirdęs. Jis visuomet supranta pusę to, ką jam sakai. *(Ji padeda padėklą ant stalo. Žanas lyg mosteli ranka)* Ar išnešt?

ŽANAS. Ne, ne, priešingai, ačiū jums.

(Ji žiūri į jį. Paskui išeina)

Penkta scena

(Jis paima puoduką, žiūri į jį, vėl pastato ant padėklo)

ŽANAS. Stiklas alaus, bet už pinigus; puodelis arbatos – ir per apsirikimą. *(Jis paima puoduką ir valandėlę tylėdamas laiko jį rankoje. Paskui kalba dusliu balsu)* O, Dieve! Padėk man surast tinkamų žodžių, arba padaryk, kad aš mesčiau savo bergždžias užmačias ir grįščiau pas Mariją. Arba suteik man jėgų apsispręst ir siekti savo tikslo. *(Juokiasi)* Ką gi, sėsimės prie stebuklingo vaisių stalo! *(Geria. kažkas smarkiai beldžia į duris)* Kas ten?

(Duryš atsiveria. Įeina motina)

Šešta scena

MOTINA. Atleiskit, pone. Duktė sakė, kad atnešė jums arbatos.

ŽANAS. Kaip matot.

MOTINA. Ar išgėrėte?

ŽANAS. Taip, o kodėl klausiat?

MOTINA. Atsiprašau, noriu išnešti padėklą.

ŽANAS. *(Šypsosi)* Apgailestauju, kad jus sutrukdžiau.

MOTINA. Nieko baisaus. Tiesą sakant, ta arbata ne jums buvo skirta.

ŽANA. Ak, štai kaip! Jūsų duktė atnešė ją, nors ir neprašiau.

MOTINA. *(Keistai palūžusiu balsu)* Štai taip. Geriau reikėjo...

ŽANAS. *(nustebęs)* Man gaila, patikėkit, bet jūsų duktė man ją paliko, ir aš pamaniau...

MOTINA. Man irgi gaila. Bet neatsiprašinėkit. Įvyko klaida, ir tiek.

(Ji paima padėklą ir ruošiasi išeiti)

ŽANAS. Ponia!

MOTINA. Taip?

ŽANAS. Aš ką tik apsigalvojau: išvažiuoju šiandien, po vakarienės. Suprantama, už kambarį sumokėsiu. *(Ji žiūri į jį tylėdama)* Suprantu, kad tai jus stebina. Tik nepagalvokit, kad dėl jūsų kaltės. Jaučiu jums simpatiją, gilią simpatiją. Bet būsiu atviras – man čia nejauku ir bevelyju ilgiau nebeužtrukt.

MOTINA. *(lėtai)* Nieko tokio, pone. Jūsų valia – elgiatės kaip tinkamas. Bet po vakarienės gal dar pakeisit savo nuomonę. Pasitaiko, kad žmogus pasiduoda akimirkos įspūdžiui, o paskui viskas įeina į vėžes ir jis apsibranta.

ŽANAS. Nemanau, poniam. Bet nenorėčiau, kad jums atrodytų, lyg išvykstu nepatenkintas. Priešingai, aš jums labai dėkingas už šitokį priėmimą. *(Dvejoja)* Man pasirodė, kad jūsų namuose pajutau palankumą.

MOTINA. Nieko nuostabaus, pone. Aš neturėjau asmeninių priežasčių būti nedraugiška.

ŽANAS. *(sunkiai tvardydamas jausmus)* Gal tai ir tiesa. Bet aš taip kalbu norėdamas išsiskirti su jumis geruoju. Galbūt vėliau dar grįšiu čia. Net esu tikras tuo. Bet dabar jaučiuosi apsirikęs, matau, kad man čia ne vieta. Išsakysiu viską, ką galvoju: mane apėmė slogi nuojauta, kad tai nėra mano namai.

(Ji tebežiūri į jį)

MOTINA. Taip, suprantama. Tik paprastai tokius dalykus pajunti iš karto.

ŽANAS. Jūsų tiesa. Matot, esu šiek tiek išsiblaškęs. O be to, nėra lengva grįžti į kraštą, kuriame taip seniai nesi buvęs. Turėtumėt suprast.

MOTINA. Suprantu, pone, ir norėčiau, kad jūsų reikalai susitvarkytų. Tik, manding, mes niekuo negalim jums padėt.

ŽANAS. O, žinoma, aš jums nepriekaištauju. Tik judvi buvot pirmi žmonės, kuriuos sutikau grįžęs, ir bendraudamas su jumis supratau, kiek sunkumų manęs čia laukia. Suprantama, tai mano kaltė, aš vis dar jaučiuos kaip nesavas.

MOTINA. Ką padarysi, kai reikalai blogai klostos. Viena vertus man irgi gaila, kad nutarėt išvykt. Bet iš kitos pusės žiūrint, neturiu kokių priežasčių suteikt svarbos jūsų išvykimui.

ŽANAS. Gana, kad jūs mane atjaučiat ir stengiatės suprast. Nežinau, ar sugebėčiau žodžiais išsakyt, kaip mane jaudina tai, ką jūs pasakėt, kiek man suteikėt džiaugsmo. *(Tiesia rankas į ją)* Matot...

MOTINA. Toks mūsų amatas – privalom būt malonios su visais klientais.

ŽANAS. *(nusiminęs)* Jūsų tiesa. *(pauzė)* Juk aš galiu tik atsiprašyt, ir, jeigu leisite, atlyginti nuostolius... *(Perbraukia ranka kaktą. Atrodo labiau pavargęs. Kalba sunkiau)* Jūs tikriausiai ruošėtės mane sutikti, turėjot išlaidų, ir visiškai natūralu, kad aš...

MOTINA. Mums tikrai nereikia jokio atlyginimo. Ne apie save galvojau, apgailestaudama dėl jūsų neryžtingumo, o apie jus.

ŽANAS. *(atsiremia į stalą)* Tai niekis. Svarbiausia, kad mes sutartume, ir kad neminėtumėt manęs bloguoju. Patikėkit, aš neužmiršiu jūsų namų ir tikiuosi atvykęs kitą sykį jausiuos daug geriau. *(Motina nieko nesakius eina link durų)* Ponia! *(Ji atsigręžia. Jis sunkiai taria žodžius, bet į pabaigą kalba daug lengviau nei pradžioj)* Aš norėčiau... *(nutyla)* Atleiskit, kelionė mane išvargino. *(Jis atsisėda ant lovos)* Norėčiau nors padėkot... Ir žinokit: jūsų namus palieka neabejingas prašalaitis.

MOTINA. Nėr už ką, pone.

(Ji išeina)

Septinta scena

(Jis žiūri jai įkandin. Nori atsistoti, bet matyt, kad jis pavargęs. Jis pasiduoda nuovargiui ir atsiremia alkūne į pagalvę)

ŽANAS. Rytoj grįšiu su Marija ir pasakysiu: “Tai aš”. Aš jas padarysiu laimingas. Aišku kaip diena. Marija buvo teisi. *(Jis atsidūsta, prigula ant lovos)* O, kaip aš nemėgstu tokių nykių vakarų. *(Jis jau išsitiesęs ant lovos, kalba vis tyliau, žodžių prasmė lieka neaiški)* Taip ar ne?

(Jis apsverčia ant šono. Jis miega. Scenoje beveik tamsu. Ilga tyla. Atsiveria durys. Įeina abi moteriškės su žibintu. Joms iš paskos – senasis tarnas)

Aštunta scena

MARTA. *(Apšviečia miegantįjį ir pusbalsiu sako)* Jis miega.

MOTINA. *(tokiu pat balsu, bet palengva tonas kyla)* Ne, Martą! Aš nemėgstu ką nors daryt prieš savo valią. Tu mane verti šitaip elgtis. Tu pradedi veikti, įsipareigojusi mane užbaigt. Aš nemėgstu, kai neatsižvelgiama į mano dvejones.

MARTA. Šitaip daug paprasčiau. Jūs buvot sutrikus, ir aš privalėjau padėti jums veiksmis.

MOTINA. Žinau – reikia bait. Ir vis tiek – man nepatinka.

MARTA. Geriau galvokit apie rytdieną, ir imamės darbo. *(Ji išnaršo švarko kišenes ir išima piniginę, suskaičiuoja banknotus. Ji ištuština visas miegančiojo kišenes. Jai betriūsiant iškrenta pasas ir nuslysta už lovos. Senasis tarnas vogčiomis jį paima ir išeina)*

MARTA. Na štai. Viskas tvarkoj. Po valandėlės pakils upėje vanduo. Eime iš čia. Mes jį paimsim, kai išgirsim vandens šniokštimą prie užtvankos. Eime!

MOTINA. *(Ramiai)* Ne, mums gerai ir čia.

(Ji atsisėda)

MARTA. Bet... *(Ji žiūri į motiną, paskui sviedžia jai su panieka)* Nemanokit, kad bijau. Lauksim čia.

MOTINA. Taip, lauksim. Laukti yra gera, laudamas žmogus pailsi. Netrukus teks jį nešti visą kelią iki pat upės. Jau dabar jaučiuos pavargus, o mano nuovargis toks senas, kad mano kraujas nebepajėgia jo išsklaidyt. *(Ji linguoja pirmyn ir atgal, lyg snūduriuodama)* Šiuo metu jis nieko nenujaučia. Jis miega. Jis jau suvedė sąskaitas su šiuo pasauliu. Dabar jam viskas puikiai klosis. Tik jis pareis iš miego, kupino vaizdinių į miegą be sapnų. Visiems kitiems kelionė į anapus kelia siaubą; jam tai tik ilgas miegas.

MARTA. *(su panieka)* Tad džiūgaukim! Aš neturėjau priešasčių jo neapkęst, ir džiaugiuosi, kad jam bent jau neteks kenėt. Bet... Rodos, vanduo kyla. *(Ji klausosi, paskui šypsosi)* Motin, motin, viskas tuoj bus baigta.

MOTINA. *(vis linguodama)* Taip, viskas bus baigta. Vanduo kyla. Šiuo metu jis nieko nenujaučia. Jis miega. Jo nebevargins darbas, kuris reikalauja apsisprendimo, darbas, kurį reikia baigti. Jis miega, jam nebereikia kovot, prievartaut save, reikalauti iš savęs to, ko negali duoti. Jis nebeneša kryžiaus, kuris draudžia poilsį, pasilinksminimus, silpnybes... Jis miega ir nebegalvoja, jis beneturi nei pareigų, nei užduočių, ne, ne, o aš, sena ir pavargusi moteris, o, kaip aš norėčiau dabar miegoti ir netrukus mirt. *(Tyla)* Ar nieko nesakei, Marta?

MARTA. Ne. Aš klausau. Laukiu, kada pradės šniokšt vanduo.

MOTINA. Po valandėlės. Tik po valandėlės. Taip, liko dar valandėlė. Tiek laiko, per kurį laimė mums dar galima.

MARTA. Laimingos būsim po to. Ne prieš tai.

MOTINA. Ar žinotai, Marta, kad jis šį vakarą ruošės išvažiuot?

MARTA. Ne, nežinojau. Bet kada ir būčiau žinojus, būčiau pasielgus taip, kaip pasielgiau. Šitaip buvau nutarusi.

MOTINA. Jis ką tik man pasakė apie tai, o aš nežinojau, ką atsakyt.

MARTA. Tai jūs jį matėt?

MOTINA. Atėjau į kambarį, kad sukliudyčiau išgert arbatos. Tik buvo per vėlu.

MARTA. Taip, buvo per vėlu! Ir jeigu norit žinot, jis pats privertė mane apsispręst. Aš dvejojau. Bet jis man papasakojo apie kraštus, kurių ilgiuosi, ir įstengęs mane sujaudint; pats įdavė man ginklą į rankas. Štai kaip atsilyginama nekaltybė.

MOTINA. Bet, Marta, galop jis suprato. Jis man pasisakė jaučiąs, kad šie namai nėra jo namai.

MARTA. *(tvirtai ir nekatriai)* Šie namai iš tikrųjų nėra jo namai, nei jo, nei kieno nors kito. Niekas niekuomet neras čia džiaugsmo ir šilumos. Jeigu būtų anksčiau supratęs, būtų išnešęs sveiką kailį ir mums nebūtų reikėję aiškinti, kad šitas kambarys skirtas miegui, o šis pasaulis – mirčiai tame kambari. Gana, mes... *(Tolumoje pasigirsta vandens šniokštimas)* Paklauskite, vanduo krenta per užtvanką. Eikškit, motin, ir dėl Dievo meilės – kartais jį prisimenat – baikim visa tai.

(Motina žengteli prie lovos)

MOTINA. Eime! Tik man atrodo, kad diena niekad neišauš.

Uždanga

TREČIAS VEIKSMAS

Pirma scena

Scenoje motina, Marta ir tarnas. Senis šluoja salę, sustatinėja kėdes. Sesuo stovi už prekystalio ir braukia rankomis plaukus nuo kaktos link pakaušio.

(Motina eina per sceną prie durų)

MARTA. Matot, ir išaušo.

MOTINA. Rytoj man atrodys, jog gerai padarėm, pasibaigusios darba. Dabar jaučiu tik nuovargį.

MARTA. Šįryt, pirmą kartą per daugelį metų, kvėpuoju pilna krūtine. Man rodos, jau girdžiu, kaip ošia jūra. Aš tokia laiminga, kad nesitveriu iš džiaugsmo.

MOTINA. Tuo geriau, Marta, tuo geriau. Bet dabar aš jaučiuosi tokia sena, kad nepajėgiu džiūgauti kartu su tavim. Rytoj viskas pakryps į gerąją pusę.

MARTA. Taip, tikiuosi, viskas pakryps į gerąją pusę. Tik jūs nebedejuokit ir leiskit man džiūgauti į valias. Aš vėl tampu ta mergaite, kokia buvau kadaise. Ir vėl jaučiu, kaip liepsnoja mano kūnas, noriu pasileist laukais, kur akys veda. O, tik pasakykit man... *(nutyla)*

MOTINA. Kas atsitiko, Marta? Aš tavęs nebepažįstu.

MARTA. Motin... *(Kiek abejoja, paskui iš visos širdies)* Ar aš dar graži?

MOTINA. Esi graži šį rytą. Nusikaltimas yra gražus.

MARTA. Kas mums tas nusikaltimas? Aš jaučiuos lyg ką tik gimusi, aš važiuosiu į kraštus, kur būsiu laiminga.

MOTINA. Gerai. Einu pailsėt. Aš patenkinta, kad pagaliau tu pradėsi gyvent.

(Laiptais nulipa senasis tarnas, eina prie Mortos, paduoda jai pasą ir išeina nieko nepasakęs. Marta atverčia pasą ir skaito; niekaip nereaguoja)

MOTINA. Kas tai?

MARTA. *(ramiu balsu)* Jo pasas. Paskaitykit.

MOTINA. Žinai, kad mano akys silpnos.

MARTA. Skaitykit! Sužinosit jo pavardę.

(Motina paima pasą, atsisėda prie stalo, padeda jo pasą ir skaito. Ji ilgai žiūri į atverstą dokumentą)

MOTINA. *(Lygiu balsu)* Ką gi, puikiai žinojau, kad vieną dieną taip ir atsitiks ir tada baigsis visi mūsų darbai.

MARTA. *(Eina už prekystalio)* Motin!

MOTINA. *(Toku pat tonu)* Liaukis, Marta, aš nugyvenau didelį gyvenimą. Išgyvenau daug ilgiau už savo sūnų. Aš jo nepažinau ir nužudžiau. Dabar galiu eit pas jį į upę, nugrimst po vandeniu, kur žolės jau apraizgė jo veidą.

MARTA. Motin! Jūs nealiksit manęs vienos?

MOTINA. Tu man daug padėjai, Marta, ir man gaila tave palikti. Jeigu tai dar gali turėt kokią prasmę, galiu paliudyti, kad tu šiaip ar taip buvai gera duktė. Elgeisi su manim pagarbiai, kaip derėjo. Bet dabar esu pavargus ir mano sena širdis, kuri manėsi neberegaujanti į nieką, vėl ėmė jausti skausmą. Aš per sena, kad susidoročiau su šituo. O be to, kai motina nebepajėgia atpažint savo sūnaus, jos vaidmuo šioje žemėje baigtas.

MARTA. Ne, nebaigtas, jeigu reikia padėt savo dukrai tapt laiminga. Aš nesuprantu, ką jūs kalbat. Girdžiu keistus žodžius. Argi ne jūs mane išmokėt niekam nejausti pagarbos?

MOTINA. *(tuo pačiu abejingu tonu)* Taip, bet aš ką tik supratau, kad klydau, ir kad šioje žemėje, kur nieko nėra tikro, mes turim savo tvirtų tiesų. *(Su kartėliu)* Motinos meilė savo sūnui šiandien mano tiesa.

MARTA. Vadinasi, jūs nemanote, kad motina galėtų mylėti savo dukrą?

MOTINA. Aš nenorėjau tavęs įskaudint, Marta, bet iš tikrųjų tai yra skirtingi dalykai. Meilė dukrai nebūna tokia stipri. Kaip aš galėčiau gyvent be sūnaus meilės?

MARTA. *(karštai)* Nieko sau meilė! Dvidešimt metų negalvojo apie jus.

MOTINA. Taip, nieko sau meilė, kuri išlieka po dvidešimt metų tylos. Na ir kas? Ta meilė man tokia graži, kad aš negaliu gyvent be jos. *(atsistoja)*

MARTA. Netikiu savo ausim – jūs taip kalbate nejausdama nė lašo kartėlio ir visiškai negalvodama apie savo dukrą?

MOTINA. Ne, aš negalvoju apie nieką, o jau apie kartėlį ar maištą nė to tiek. Tai bausmė, Marta, man rodos išmuša tokia valanda, kai visi žmogžudžiai pasijunta likę tuščiom rankom, skurdžiai, bergždi, be jokios ateities, kaip aš. Dėl to juos visuomenė ir sunaikina – jie nieko verti.

MARTA. Aš niekinu tokias šnekas ir nenoriu, kad kalbėtumėt apie nusikaltimą ir bausmę.

MOTINA. Kalbu tai, ką manau, ir tiek. O, aš praradau savo laisvę, dabar prasidėjo pragaras!

MARTA. *(eina prie jos ir kalba su įsiučiu)* Anksčiau jūs šitaip nekalbėjot. Ir visus tuos metus jūs buvot šalia manęs ir tvirta ranka suimdavot pasmerktųjų mirti kojas. Tada jūs negalvojot nei apie laisvę, nei apie pragarą. Jūs dirbot savo darbą. Kas gi pasikeitė, kad mums pasitaikė jūsų sūnus?

MOTINA. Taip, aš dirbau savo darbą. Bet iš įpročio, lyg būčiau mirusi. Bet štai pajutau sielvartą, ir viskas įgijo kitą prasmę. Tai ir pasikeitė atvykus sūnui. *(Marta tarsi norėtų kalbėti)* Žinau, Marta, tai nėra protinga. Ką reiškia nusikaltėlės sielvartas: aš dar nerėkiu. Tai tik kančia, kurią jauti atgimdama meilei, bet ji pranoksta mano jėgas. Žinau ir tai, kad ta kančia irgi neturi prasmės. *(Pasigirsta jos balse nauja intonacija)* Bet šis pasaulis irgi neturi prasmės, aš galiu tai paliudyti, aš, mačiusi ir šilta ir šalta, nuo jo sutvėrimo iki pabaigos.

(Tvirtai pasuka durų link, bet Marta aplenkia ją ir užstoja kelią)

MARTA. Ne, motin, jūs manęs nemesite. Nepamirškite, kad aš likau namuose, o jis iškeliavo, jūs visą gyvenimą turėjot mane po ranka, o jis jus paliko nežinioj. Už tai reikia mokėti. Tai turi būt įtraukta į sąskaitą. Ir jūs privalot grįžt pas mane.

MOTINA. *(Švelniai)* Tai tiesa, Marta, bet jį aš nužudžiau!

(Marta kiek pasuka galvą ir, rodos, žiūri į duris)

MARTA. *(kiek patylėjęs, vis su didesne aistra)* Jis gavo viską, ką gyvenimas gali duot vyriškiui. Jis paliko mūsų šalį. Jis matė kitus žemynus, jūrą, laisvus žmones. O aš likau čia. Likau, mažytė paniurzgėlė, merdėdama iš nuobodulio, pačiam Europos vidury ir užaugau bekrastėse lygumose. Niekas nebučiavo mano lūpų, ir net jūs nesat mačius mano kūno be drabužių. Prisiekiu, motin, už tai reikia užmokėt. Veltui griebiatės dingsties, kad vyriškis mirė – jūs negalit pasitraukti tuo metu, kai aš ruošiuosi atsiimti tai, kas man priklauso. Supraskit, vyrui, kuris gyveno, mirtis ne ką tereiškia. Galim užmiršt mano brolių ir jūsų sūnų. Tai, kas jam atsitiko, neturi jokios reikšmės: ką dar naujo galėjo pasiūlyti jam gyvenimas? O jūs iš manęs viską atimat, neleidžiat patirti to, ką jis išgyveno. Argi jis atims iš manęs dar ir motinos meilę ir nusineš jas su savim į šaltas upės bangas?

(Tylėdamos abi žiūri viena į kitą. Marta nuleidžia akis. Labai tyliai) Man tiek nedaug tereikia. Motin, yra žodžių, kurių niekad nesugebėjau išstarti, bet man regis, kad mums būtų taip gera vėl gyventi kartu.

(Motina prieina prie jos)

MOTINA. Tu ją pažinai?

MARTA. *(staigiai pakelia galvą)* Ne, aš jo nepažinau. Aš jo visiškai neprisimeu. Tai atsitiko taip, kaip ir turėjo būti. Jūs pati sakėt – šis pasaulis neturi protingų pamatų. Bt jūs gerai padarėt, manęs paklaususi. Nes jeigu ir būčiau ją pažinus, dabar žinau, kad tai nieko nebūtų pakeitę.

MOTINA. Norėčiau manyti, kad ne taip. Patys baisiausi žmogžudžiai žino, kada paleist iš rankų ginklą.

MARTA. Aš irgi žinau. Bet tik ne prieš nepažįstamą ir abejingą brolių... nebūčiau nulenkusi galvą.

MOTINA. Tai prieš ką gi?

(Marta nuleidžia galvą)

MARTA. Prieš jus.

(Tyla)

MOTINA. *(iš lėto)* Per vėlu, Marta. Niekuo nebegaliu tau padėt. *(Ji įdėmiau pasižiūri į savo dukrą)* Tu verki, Marta? Ne, nesugebėtum. Ar atsimeni tuos laikus, kai bučiuodavau tave?

MARTA. Ne, motin.

MOTINA. Tu teisi. Praėjo šitiek laiko, o aš greitai užmiršau, kaip glamonėjama duktė. Bet nesilioviau tave mylėjusi. *(Ji švelniai atstumia Martą, kuri palengva užleidžia jai kelią)* Dabar žinau tai, nes prabilo mano širdis; aš vėl ėmiau gyvent, gyventi tą akimirką, kai gyvenimas man tapo nebepakeliama našta.

(Kelias laisvas)

MARTA. *(užsidengdama rankom veidą)* Bet kas gi gali būt baisiau už dukters širdgėlą?

MOTINA. Gal nuovargis ir noras pailsėt.

(Ji išeina, duktė jos nestabdo)

Antra scena

Marta bėga prie durų, užtrenkia jas, prisiglaudžia prie jų visu kūnu. Jos skausmas prasiveržia žvėrišku riksmu

MARTA. Ne! Aš neprivalėjau rūpintis savo broliu, bet likau tremtine savo pačios šaly; net motina mane atstūmė. Bet aš neprivalėjau rūpintis savo broliu, tai neteisybė, kokia ištinka nekaltą žmogų. Jis dabar turi tai, ko norėjo, o aš likau vieniša, toli nuo jūros, kurios taip ilgisi mano širdis. O, nekenčiu jo! Visas mano gyvenimas prabėgo laukiant tos bangos, kuri nuneštų mane, ir žinau, kad ji nebeatplauks! Man teks gyventi apsuptai iš visų pusių įvairių žmonių ir tautų, lygumų ir kalnų, į kuriuos atsimuša vėjai, ir kurie savo aidais užgožia jūros šauksmą. *(Tyliau)* Kitiems labiau pasisekė! Juk yra vietovių kad ir atokiau nuo jūros, kur vakaro vėjas kartais atneša dumblių kvapą. Jis pasakoja apie drėgnus plažus, skambančius nuo žuvėdrų klyksmo, arba smėlio krantus, kuriuos auksu nudažo nesibaigiantys vakarai. Bet vėjas nusilpsta, kol pasiekia mus; aš niekad nebegausiu to, kas man priklauso. Net priglaudusi ausį prie žemės aš neišgirsiu bangų mūšos ar laisvo jūros alsavimo. Aš esu per daug toli nuo to, ką myliu, ir tas atstumas neįveikiamas. Aš nekenčiu jo, nekenčiu už tai, kad jis turėjo viską, ko norėjo! O mano tėvynė – šitas uždaras gardas ir beribis dangus, mano

akį malšo rūgščios mūsų kraštų slyvos, bet niekas nenumalšins mano troškulio – tik kraujas, kurį praliejau. Štai kokią kainą tenka mokėti už motinos meilę!

Lai ji miršta, jei aš esu nemylima! Lai užsitrenkia aplink mane visos durys! Lai ji palieka mane vieną su mano pykčiu! Nes prieš mirdama, aš nepakelsiu akių į dangų melsdama malonės. Ten, kur gali pabėgt, išsivaduot, priglusti visu kūnu prie kito kūno, sūpuotis bangose, tame krašte, kurį saugo jūra, dievams nėra ką veikti. O čia kur tavo akys nuolat mato užtvaras, visa žemė sutvarkyta taip, kad tu pakeltum akis į dangų ir maldautum. O, kaip aš nekenčiu šito pasaulio, kur mes esam pavesti Dievo globai. Bet aš, kentėdama dėl neteisybės, nesiklaupsiu. Ir praradus savo vietą šioje žemėje, motinos atstumta, viena su savo nusikaltimais, aš paliksiu šį pasaulį nesusitaikiusi.

(Kažkas beldžia į duris)

Trečia scena

MARTA. Kas ten?

MARIJA. Pakeleivė.

MARTA. Mes nebepriimam klientų.

MARIJA. Ateinu pas savo vyrą.

(Ji įeina)

MARTA. *(žiūrėdama į ją)* Kas jūsų vyras?

MARIJA. Vakar jis apsistojo pas jus, o šįryt buvom susitarę susitikt. Nustebau, kad jis neatėjo.

MARTA. Jis sakė, kad jo žmona užsieny.

MARIJA. Jis turėjo priežasčių taip pasakyt. Bet dabar turim susitikt.

MARTA. *(be paliovos žiūrėdama į ją)* Ne taip paprasta. Jūsų vyro čia nebėra.

MARIJA. Ką jūs kalbat? Argi jis neužsisakė kambario jūsų viešbuty?

MARTA. Užsisakė, bet naktį iškeliavo.

MARIJA. Aš negaliu patikėt, aš žinau, kodėl jis nenorėjo nakvoti jūsų namuose. Mane baugina jūsų tonas. Pasakykit, ką norit pasakyt.

MARTA. Nieko nenoriu pasakyt, tik tai, kad jūsų vyro čia nebėr.

MARIJA. Jis negalėjo išvažiuot be manęs, aš nesuprantu, ką jūs kalbat. Ar jis išvyko visiškai, ar sakė, kad sugrįš?

MARTA. Išvyko visiškai.

MARIJA. Klausykit. Nuo vakar gyvenu šioj svetimoj šaly laudama, ir tas laukimas išsiurbė visą mano kantrybę. Atėjau nerimo apimta ir esu nutarusi neišeit iš čia nepasimačiusi su vyru, arba nesužinojusi, kur jo ieškot.

MARTA. Ne mano reikalas.

MARIJA. Klystate. Tai ir jūsų reikalas. Nežinau, ar vyrui patiks tai, ką pasakysiu, bet aš pavargau nuo tų gudrybių. Vyriškis, kuris vakar dienos rytą atvyko pas jus, yra jūsų brolis, apie kurį jūs daugelį metų nieko nebuvo girdėjęs.

MARTA. Nepasakėt nieko naujo.

MARIJA. *(Pratrūksta)* Tad kas gi atsitiko? Kodėl jūsų brolio nėra šiuose namuose? Argi jūs jo nepažinot, argi jūs su motina nesidžiaugėte matydamos jį sugrįžusį?

MARTA. Jūsų vyro nėra čia, nes jis mirė.

(Marija krūpteli ir valandėlę tyli, žiūri į Martą nenuleisdama akių. Paskui lyg nori prieit prie jos, šypsosi)

MARIJA. Jūs juokaujat, ar ne? Žanas dažnai pasakodavo, kad jūs, kai dar buvot mažytė, mėgdavot išmušt žmogų iš vėžių. Mes esam kone seserys ir aš...

MARTA. Nelieskit manęs. Stovėkit kur stovėjus. Tarp mudviejų nėra nieko bendro. *(pauzė)* Jūsų vyras šiandakt mirė, patikėkite, aš nejuokauju. Jums nebėra čia ką veikti.

MARIJA. Jūs gi pamišėlė, jūsų vieta beprotnamy. Taip staigiai? Negaliu patikėt. Kur jis? Parodykit man jį negyvą, tik tada aš patikėsiu tuo, kas netelpa galvoj.

MARTA. Tai neįmanoma, niekas negali pamatyt jo ten, kur jis yra. *(Marija nori prieit prie jos)* Nelieskit manęs, ir stovėkit ten kur stovit... Jis upės dugne, kur mudvi su motina nunešėm jį prieš tai užmigdžiusios. Jis nekentėjo, bet vis tiek jis miręs; mes abi, jo motina ir aš, jį nužudėm.

MARIJA. *(Traukiasi atatuspa)* Ne, ne... Tai aš išprotėjau ir girdžiu žodžius, kurių niekas nėra girdėjęs šioje žemėje. Aš žinojau, kad čia manęs nelaukia nieko gero, bet nesitikėjau, kad visai pamesiu galvą. Aš nesuprantu ką jūs šnekat...

MARTA. Aš neprivalau jūsų įtikinėti, tik informuoju. Jūs pati susitaikysit su akivaizdžia tiesa.

MARIJA. *(kažkaip išsiblaškiusi)* Kodėl, kodėl jūs tai padarėt?

MARTA. Vardan kieno klausinėjate mane?

MARIJA. *(šaukia)* Savo meilės vardan!

MARTA. Ką reiškia šitas žodis?

MARIJA. Jis reiškia visa tai, kas dabar drasko ir plėšo mane į gabalus, kliedėjimą, kuris duoda mano rankom laisvę žudyti. Jeigu ne tas pašėlęs nepatiklumas, likęs mano širdy, sužinotumėt, beprote, ką reiškia šitas žodis, kai mano nagai draskys jūsų veidą.

MARTA. Jūs tikrai kalbate tokia kalba, kokios aš nesuprantu. Aš nesuvokiu tokių žodžių kaip meilė, džiaugsmas ar sielvartas.

MARIJA. (*Prisiversdama*) Klausykit, baikim tą žaidimą, jeigu tai žaidimas. Nesišvaistykim beprasmiškais žodžiais. Pasakykit man labai aiškiai tai, ką aš noriu labai aiškiai žinot, prieš nugrimzdama į nevilgtį.

MARTA. Sunku pasakyti aiškiau nei aš jums pasakiau. Šiąnakt mes nužudėm jūsų vyrą, norėdamos apiplėšt, šitaip jau buvom pasielgusios su keletu keleivių ir anksčiau.

MARIJA. Vadinasi, jo motina ir jo sesuo yra nusikaltelės?

MARTA. Taip.

MARIJA. (*vis kalba per jėgą*) Ar jau tada suprato, kad jis jūsų brolis?

MARTA. Įvyko nesusipratimas, jeigu norite žinoti. Neturėtumėt stebėtis, nors ir menkai pažįstat žmones.

MARIJA. (*atsisuka į stalą, kumščius laiko prispaudus prie krūtinės, kurčiu balsu*) O Dieve! Aš žinojau, kad ta komedija baigsis kraujo praliejimu, ir kad mudu būsim nubausti už tą žaidimą. Šis dangus pranašavo nelaimę. (*Ji sustoja prie stalo ir kalba nežiūrėdama į Martą*) Jis norėjo, kad jūs jį atpažintumėt, norėjo grįžti į savo namus, padaryti jus laimingas, bet nesugebėjo rasti tinkamų žodžių. Ir kol jis čia ieškojo tų žodžių, jį nužudė. (*ji ima verkti*) Ir jūs, kaip dvi pamišėlės, buvot aklos tam nuostabiam sūnui, kuris grįžo į namus... nes jis buvo tikrai nuostabus, jūs net nežinot kokios kilnios širdies, kokios gilios sielos žmogų jūs nužudėt! Jūs būtumėt galėjusios juo didžiuotis, kaip aš juo didžiavausi. Deja! Jūs buvot jo priešas, jūs esat jo priešas, nes galit taip šaltai kalbėti apie tai, dėl ko turėtumėt lėkti laukais staugdama iš skausmo.

MARTA. Nespręskit, jūs ne viską žinot. Šią valandą motina nukeliavo pas savo sūnų. Užės vanduo jau ardo jų lavonus. Juos netrukus suras, ir jie atguls toj pačioj žemėj vienas šalia kito. Bet aš nesuprantu, dėl ko dar turėčiau staugt. Aš kitaip žiūriu į žmogaus širdį ir tiesą sakant jūsų ašaros man kelia pasibjaurėjimą.

MARIJA. *(atsisuka į ją, su neapykanta)* Aš apverkiu prarastą laimę. Jums parankesnės mano ašaros negu nebylus sielvartas, kuris netrukus apims mane – tada galėsiu nužudyt jus net nevirptelėjus.

MARTA. Nesuprantu, dėl ko čia turėčiau jaudintis. Iš tikrųjų, kas čia tokio? Aš irgi gyvenimo mėtyta ir vėtyta, aš irgi nusprendžiau mirt. Tik nenoriu trukdyti jiems, ką aš veikčiau jų draugijoj? Tegu ilsisi ramybėje vėl mylėdami ir glamonėdami vienas kitą. Mums su jais nepakeliui, jie išdavė mudvi visiems laikams. Laimei, turiu savo kambarį, ten galėsiu mirt viena.

MARIJA. O! Jūs galite mirt, pasaulis gali sugriūt, aš netekau žmogaus, kurį myliu. Dabar turėsiu gyvent toj baisioj vienatvėj, kur prisiminimai bus tikra kankynė.

(Marta atsistoja jai už nugaros ir kalba virš jos galvos)

MARTA. Nereikia perdėti. Jūs netekot vyro, aš netekau motinos. Vadinasi, mes su jumis atsiteisusios. Bet jūs jo netekot vieną kartą, turėjusi jį daugelį metų, ir jis jūsų neatstūmė. Mano motina atstūmė. Dabar ji negyva ir aš ją praradau du kartus.

MARIJA. Jis norėjo atvežt jums pinigų, padaryti abi jus laimingas. Apie tai jis ir galvojo vienas savo kambary, tuo metu, kai jūs ruošėtės jį nužudyt.

MARTA. *(balse staiga pasigirsta neviltis)* Aš atsiteisiau ir su jūsų vyru, nes pamačiau jo neviltį. Aš irgi, kaip ir jis, maniau turinti savo namus. Įsivaizdavau, kad nusikaltimas – tai mūsų židinys, kad jis sujungė mudvi su motina visiems laikams. Iš ko gi šiam pasauly galėčiau laukt paguodos, jei ne iš tos moters, kuri žudė kartu su manimi? Bet aš apsirikau. Nusikaltimas – tai ta pati vienatvė, net jeigu ir išloši jį įvykdęs. Todėl visiškai teisinga, kad mirštu viena, nes gyvenau ir žudžiau viena.

(Marija atsisuka į ją paplūdusi ašarom)

MARTA. *(atsitraukia ir vėl kalba šaltu tonu)* Nelieskite manęs, aš gi prašiau. Kai pagalvoju, kad prieš mirtį kokio nors žmogaus ranka galėtų perteikt man savo šilumą, kai pagalvoju, kad kažkas panašaus į šlykštų žmonių švelnumą dar persekiotų mane, jaučiu kaip kraujas užverda gyslose.

(Jos žiūri viena į kitą stovėdamos visiškai arti viena kitos)

MARIJA. Nebijokit. Aš leisiu jums numirti taip, kaip norit. Aš akla, aš jūsų nebematau. Ir jūsų motina, ir jūs liksit veidai, kurie šmėkštelėjo, pasirodė ir dingo tragedijoje, kurios galo nematyt. Aš nejaučiu jums nei neapykantos, nei užuojautos. Aš nebenoriu nei mylėt, nei neapkęst. *(Staiga užsidengia rankom veidą)* Tiesą sakant, aš beveik neturėjau kada nei kentėt, nei maištaut. Nelaimė man per daug baisi.

(Marta, kuri nusisuko ir žengė porą žingsnių durų link, grįžta prie Marijos)

MARTA. Ne per daug, jei galit verkt. Ir matau, kad prieš išsiskiriant su jumis amžių amžiams, turiu dar ką nuveikt. Turiu įstumti jus į neviltį.

MARIJA. *(su siaubu žiūrėdama į ją)* O, palikite mane ramybėj, eikit sau, palikit mane vieną!

MARTA. Aš tikrai paliksiu jus vieną, man irgi palengvės, nes sunkiai pakeliu jūsų meilę ir jūsų raudas. Bet aš negaliu mirti palikdama jus įsitikinusią savo teisumu, manančią, kad meilė turi prasmę, o tai kas įvyko tėra nelaimingas atsitikimas. Nes tik dabar mes stovim savo vietose.

MARIJA. Kokiose vietose?

MARTA. Tokiose, kur niekas niekad nebūna atpažintas.

MARIJA. (*paklaikusi*) Kas man darbo, aš jūsų neklausau. Mano širdis plyšta iš skausmo. Jai rūpi tik tas, kurį jūs nužudėt.

MARTA. (*kietai*) Nutilkit! Nebenoriu nieko apie jį girdėt, aš jo nekenčiu. Jis jums nebeegzistuoja. Jis įžengė į šaltus namus, ištremtas visiems laikams. Kvailys! Jis gavo tai, ko norėjo, jis rado tą, kurios ieškojo. Mes visi dabar atsidūrėm savo vietose. Supraskit, kad nei jis, nei mes, nei gyvos, nei mirusios niekad neturėsime nei tėvynės nei ramybės. (*Juokiasi paniekinamai*) Juk nepavadinsi tėvyne tą storą žemės sluoksnį, po kuriuo sugulama maitinti kirminų.

MARIJA. (*verkdama*) O, Dieve, aš negaliu, aš negaliu girdėt tokių kalbų. Jis irgi nebūtų klausęs. Jis leidosi į kelionę ieškodamas kitokios tėvynės.

MARTA. (*kuri jau atėjo prie durų, staiga atsigręžia*) Jo beprotybė jau atlyginta. Greit ir jums bus atlyginta. (*Žiauriai juokiasi*) Mes visi apvogti. Ko vertas širdies šauksmas, sielos maištas? Kam veržtis prie jūros, ar geisti meilės? Tai juokinga. Jūsų vyras dabar žino atsakymą, jis jau tuose šurpiuose namuose, kur visi prisiglausim vienas prie kito. (*su pagieža*) Jūs irgi sužinosit atsaką, ir tada, jeigu dar galėsit, su malonumu prisiminsit šią dieną, kai jaučiatės ištremta į pačią šurpiausią tremtį. Supraskit, kad jūsų sielvartas niekuomet neprilygs neteisybei, kurią patiria žmogus ir galiausiai paklauskite mano patarimo. Aš juk privalau jums duoti patarimą, ar ne, už tai kad nužudžiau jūsų vyrą!

Melskit Dievą, kad jis paverstų jus akmeniu. Tai džiaugsmas, kurį jis laiko pasiglemžęs sau vienam, tai yra tikra laimė. Elkitės kaip jis, tapkit kurčia bet kokioms maldoms, pasidarykit panašį į akmenį, kol nevėlu. Bet jeigu jūs neišdrįsit nugrimst į tą nebylią tylą, tada ateikit pas mus į mūsų bendrus namus. Sudiev, sese! Kaip matot, viskas labai paprasta. Jūs turit pasirinkt kvailą akmenėlio laimę ar lipnią lovą, kurioj mes jūsų laukiam,

(Ji išeina. Marija, kuri klausėsi jos netikėdama savo ausim, sverdėja ištiesusi rankas)

MARIJA. (*šaukia*) O, Dieve! Aš negaliu gyventi toje dykumoj! Į jus kreipiuosi, ir mokėsiu rasti tinkamų žodžių. (*Krenta ant kelių*) Taip, atsiduodu jūsų valiai. Būkit

man gailestingas, atsigręžkit į mane! Išklausykite mano maldos, ištieskit man savo ranką! Būkit gailestingas, Viešpatie, tiems, kurie myli vienas kitą ir kurie yra išskirti.

(Atsiveria durys ir pasirodo senasis tarnas)

Šešta scena

SENIS. *(nykiu ir tvirtu balsu)* Jūs šaukėte mane?

MARIJA. *(atsigręždama į jį)* O, aš nežinau! Bet padėkit man, man reikalinga pagalba. Būkit gailestingas ir neatsisakykit man padėt!

SENIS. *(tokiu pat balsu)* Ne!

Uždanga